

Om Edberg och Ormen Friske

Dr Edberg har i ett genmäle framfört åsikter om mitt bidrag till kunskapen kring *Ormen Friskes* förlisning. Emellertid framför han få faktabaserade åsikter, utan dr Edberg gör sig till tolk för egna värderingar. Han påstår pejorativt att jag gjort ”försök att ge en ny bild av sjökapten Sam Svenssons engagemang i *Ormen Friske*-projektet”, och att jag av ”privata skäl” ägnar några rader åt Sam Svenssons person. Det är tvärtom av historiska skäl jag vill rätta bilden av en av 1900-talets största kännare av sjöfart och segelfartyg. Det är, som jag skriver, fel att låta bilden av Sam Svensson, som den framgår av dr Edbergs bok med dess appendix och Martin Brauns hemsida, vara eftervärldens bild av honom. Det är inte ett försök, utan en på fakta grundad berättelse om delar av min fars gärning.

Dr Edberg hänvisar till att jag inte tagit del av hans senare alster. Jag hänvisar endast till sådant som var allmänt känt vid tiden för bokens tillkomst 2004, som dr Edberg underlåtit att beakta, när han faller tvärsäkra påståenden om att bombningar sänkte *Ormen Friske* vid Helgoland, eller beskriver svensk undfallenhet för amerikanska intressen. Jag lämnar en mer sannolik förklaring till varför man lade ärendet åt sidan.

Dr Edberg hittar på att jag skrivit att Sten Schröder var nationalsocialistiskt lagd. Ingenstans står det så. Jag pekar på Frisksportarrörelsens dåtida modernitet; att progressivt följa med i tiden. Dr Edberg kallar Frisksportarna för outsiders på grund av sin rigida tro på vegetarisk kost och nykterhet. Jag hänvisar endast till några orsaker till att Frisksportarna bemöttes med misstro av min far. Förbudsomröstningen 1922 mindes han. Bl. a. SKP var för ett totalförbud. Fanatiker eller fantaster kvitterar misstron med allvarsamt förakt för de icke frälsta. Ytterligare aspekter på tidsandan kan man finna i Olle Strandbergs bok, *Pegas på villovägar*. (1943) Skönheten bor i betraktarens öga.

Dr Edberg kallar mina uppskattningar av påkänningarna i skrovet för ”utpräglat hypotetiska”. Han undviker noga att ange vilka av mina ordentligt redovisade antaganden, som vore fel eller ogrundade. Om antagandena är rimliga blir också uppskattningarna rimliga. Det är ingalunda en fråga om matematisk elegans utan om enkelt räknande. Att dr Edberg tilldelar uppskattningarna av påkänningarna ringa bevisvärde är väntat. Uppskattningarna av påkänningarna i skrovet ger dock slutsatser, som läsaren själv kan draga. Slutsatserna har stöd i de av dr Edberg insamlade fotografierna. Brottlinjerna finns där påkänningen varit störst. En god konstruktion hade tagit hänsyn till de dimensionerande påkänningarna.

Dr Edberg påstår att han betonat att *Ormen Friske* ”drabbats” av rigghaveri. Det framgår inte av boken, som blev en avhandling. Var tog bombfällningen och förlisningen vid Helgoland och det kalla kriget vägen? Rigghaveriet är en naturlig konsekvens av att styrbords vant förlorade sina fästen. Jag visar varför.

Dr Edberg påstår att *Ormen Friske* ”försökte komma i lä under land”, säkert belagt ”genom ögonvittnen”. Finns det oredovisade vittnesmål utöver Lass utsaga från Helgoland, ca sex timmar efter förlisningen?

Den omedelbara faran i den öppna sjön var att fartyget kunde bli sänkt av sjöar. Man vände därför helt om för att få akterlig sjö, vilket tillsammans med den starka låringsvinden, och

därmed hög fart, faktiskt undanröjde det akuta hotet. Lä under land låg okänt långt borta. Att falla betydde en resa rätt ut Nordsjön. Att segla till de frisiska öarna var knappast möjligt i den rådande vinden. Vinden och sjöarna kom tvärskepps. Var funnes då ögonvittnen i den stormande natten?

Om *Ormen Friske* inte hade klassats som lustfartyg gällde sjölagens bestämmelser om säkerhetsutrustning ombord. (Se Kungl. Maj:t förordning angående fartygs byggnad och utrustning, given 20 maj 1927 med senare ändringar, Sjätte kap. § 46.) (1)

Uppgår fartygets största bredd ej till 6 meter eller understiger i annat fall dess bruttodräktighet 100 registerton erfordras allenast en (*liv-*)båt, vilken skall vara av klass 1

b) Livbojar, minst sex, därest fartygets längd uppgår till 40 meter eller mera, eljest minst fyra. Av livbojarna skall minst en vara försedd med lyse.

c) Livbälten, minst en för varje person ombord.

Envar kan föreställa sig vad en sjöförklaring hade dragit för slutsatser. Det osannolikt att Sam Svensson inte kunde sjölagen. Det är mycket sannolikt att han påpekade bl. a. ovanstående för Sten Schröder.

Dr Edberg kallar min framställning av Sveriges position 1950 för ”starkt tendensiös”, men undviker noga att ange på vilket sätt den citerade forskningen i det mångåriga projektet Sverige under kalla kriget (SUKK) kunde vara tendensiös. Forskningsprojektets resultat var välkända 2004. Det är värt att påminna om att den socialdemokratiska regeringen ökade försvarsanslagen 1949 utöver vad försvarsutredningen föreslagit.

Referens

1. Afzelius- Wikander: Sjölagen jämte författningar rörande sjölagen. 14:e uppl. Norstedt & söner, Stockholm 1946